

REDACȚIA
și ADMINISTRAȚIA:
Deák Ferenc-utca 35.

Articoli și corespondențe pentru publicare se trimit redacțiunii.

Concurse, inserțiuni și taxe de abonament se învârt administrățiunii tipografiei diecezane.

BISERICA ȘI ȘCOALA

FOAIE BISERICĂSCĂ-ȘCOLĂSTICĂ, LITERARĂ ȘI ECONOMICĂ.

APARE ODATĂ ÎN SĂPTĂMÂNĂ: DUMINECA.

ABONAMENTUL:

Pe un an 10 coroane.
Pe jum. an 5 coroane.

Pentru România și străinătate:

Pe un an 14 franci.
Pe jum. an 7 franci.

Telefon pentru oraș și comitat Nr. 266.

Protocol

despre ședințele Sinodului eparhial din dieceza gr.-ort. română a Aradului, ținute în sesiunea ordinară a anului 1917.

Ședința I.

S'a ținut în Arad la 9/22 Aprilie 1917, la orele 12 a. m. în sala de gimnastică dela școala civilă de fete a diecezei Aradului.

Președinte: P. S. Sa Domnul Episcop diecezan Ioan I. Papp. Notar: Iosif Moldovan.

Nr. 1. După asistarea la sf. liturgie, împreună cu chemarea Duhului sfânt, întrunindu-se deputații sinodali la ora și în localul arătat mai sus, P. S. Sa Domnul Episcop Ioan I. Papp, ocupând locul prezidial, deschide sesiunea prin următorul cuvânt ascultat cu plăcere și acoperit cu aplauze vii:

(Vezi „Biserica și Școala“ Nr. 15 - 16).

Nr. 2. Pentru a se constată numărul deputaților prezenți, se cetește apelul nominal, la care răspund următorii deputați: Dr. George Adam, Dr. Cornel Ardelean, Petru Baran, Dr. Dimitrie Barbu, Dr. Teodor Botiș, Dr. Atanasie Brădean, Aron Bulzan, Dr. Teodor Burdan, Dr. Aurel Cioban, Dr. Pompiliu Cioban, Roman R. Ciorogariu, Dr. Gavriil Cosma, Dr. Victor Fildan, Nicolae Fîru, Ioan Georgia, Procopiu Givulescu, Vasile Goldiș, Andreiu Horvath, Dr. Andreiu Ilie, Dr. Sever Ispravnic, Dr. Aurel Lazar, Cornel Lazar, Mihaiu Lucața, Fabrițiu Manuilă, Titu Mărgineanțu, Iosif Moldovan, Ioan Oprea, Dr. Nestor Oprean, Mihaiu Păcățian, Ioan Papp, Aurel Petroviciu, Dr. Aurel Pinția, Dr. George Popa, Dr. George Popoviciu, George Popoviciu, Sava Raicu, Florian Roxin, Nicolae Roxin, Silviu Roxin, Petru Serb, Petru Truția și Traian Vațian, deci fiind prezenți 42 deputați,

Sinodul se declară capace pentru a aduce concluze valide.

Nr. 3. Deputații sinodali nou aleși din cler, Traian Vațian în cercul Aradului, și Ioan

Papp în cercul Oradea-mare, își prezintă credenționalele, cari

Se vor predă comisiunii verificătoare în nexul actelor electorale.

Nr. 4. Prezidiul prezintă cererile deputaților Dr. Ioan Poynar, Desideriu Tempelean, Emanuil Ungurean și Dr. Teodor Papp, pentru concediu pe durata întreagă a sesiunii sinodale de acum.

Concediile se acoardă.

Nr. 5. Prezidiul prezintă următoarele esibite întrate la sinodul eparhial:

1. Raportul general al Consistoriului plenar din Arad, despre gestiunea anului 1916.

2. Raportul general al Consistoriului din Oradea-mare.

3. Raportul delegațiunii congresuale pentru despărțirea ierarhică.

4. Raportul Consistoriului plenar din Arad referitor la schimbarea unor §§-i din regulamentul afacerilor interne consistoriale, împreună cu răspunsul prezidial la concluzul sinodal Nr. 90/914.

5. Raportul Consistoriului din Arad despre internarea unor preoți, învățători și alți credincioși din dieceză.

6. Raportul Consistoriului plenar din Arad în chestia episcopiiilor noi.

Se predau comisiunii organizatoare.

7. Raportul general al Consistoriului din Arad ca senat bisericesc despre gestiunea anului 1916.

8. Raportul general al Consistoriului din Oradea-mare, ca senat bisericesc.

9. Raportul special al senatului bisericesc din Arad în chestia ameliorării dotațiunii protoprezbiterilor.

10. Raportul special al senatului bisericesc din Arad în chestia ameliorării situațiunii materiale a preoțimei diecezane.

Se predau comisiunii bisericești.

11. Raportul general al Consistoriului din Arad ca senat școlar, despre gestiunea anului 1916.

12. Raportul general al Consistoriului din Oradea-mare ca senat școlar.

13. Raportul Consistoriului din Arad despre examenele finale în anul școlar 1915/16.

14. Raportul Consistoriului din Arad despre analfabeți.

15. Raportul Consistoriului din Arad în chestia dotațiilor învățărești.

16. Raportul Consistoriului din Arad în chestia adauselor de scumpete a învățătorilor.

17. Raportul Consistoriului din Arad despre remonstrațiunea făcută contra legilor școlare Apponyane.

18. Datele statistice școlare în dieceza Aradului.

19. Raportul Consistoriului din Arad referitoriu la învățătorii mobilizați.

Se predau comisiunii școlare.

20. Raportul general al Consistoriului din Arad, ca senat epitropesc.

21. Raportul general al Consistoriului din Oradea-mare ca senat epitropesc.

22. Raportul Consistoriului din Arad în chestia adausului de scumpete pentru funcționarii consistoriali și pentru puterile didactice dela institutul pedagogic-teologic și școala civilă de fete.

23. Raportul Consistoriului din Arad, cu care subșterne protocoalele comisiunii sinodale de control.

24. Raportul Consistoriului din Arad despre afacerile pendente la advocați.

25. Socoțile fundațiunii Dimitrie I. Negrean, pe anii 1913, 1914 și 1915.

26. Răportul Consistoriului din Arad în chestia casei vechi a Consistoriului din Oradea-mare.

27. Raportul Consistoriului din Arad în chestia socoților despre fundațiunile și fondurile administrate la acel Consistor în anul 1916.

28. Raportul Consistoriului din Arad despre cenzurarea socoții sfintei mănăstiri H. Bodrog în anul 1916.

29. Raportul Consistoriului din Arad despre socoata școalei civile de fete în anul școlar 1915—1916.

30. Socoata fundațiunii Gavril Faur de Teiuș pe anul 1916.

31. Cererea funcționarilor consistoriali și a puterilor didactice dela institutul pedagogic-teologic și școala civilă de fete pentru ameliorarea situațiunii lor materiale.

32. Raportul Consistoriului din Oradea-mare în afacerea literilor fundaționale la fundațiunile George Lazar și Teodor Oancea.

33. Raportul Consistoriului din Oradea-mare relativ la casa din strada Capucinilor.

34. Proiectul de buget al Consistorului din Oradea-mare pe anul 1917.

35. Socoata Consistoriului din Oradea-mare despre folosirea bugetului pe anul 1916.

36. Socoata fundațiunii Zsiga pe anul școlar 1915/16.

37. Socoata internatului din Beiuș pe anul școlar 1915—1916.

38. Școala fundațiunii Dr. George Popa.

39. Socoata fundațiunii Teodor Oancea.

40. Socoata fundațiunii George Lazar și soția Hermina Papp.

41. Socoata fundațiunii Zaharie Mioc și soția.

42. Raportul comisiunii sinodale de control.

Se predau comisiunii epitropești.

43. Cererea comunei bisericesti Ceica-maghiară, pentru ștergerea contribuțiilor diecezane în sumă de 220 Cor. 40 fil.

44. Cererea preotului Dimitrie Husariu din Lunca-sprie (Bihar) pentru acordarea unui ajutor din oarecare fond diecezan.

Se predau comisiunii petiționare.

45. Actele despre alegerea unui deputat sinodal din cler în cercul electoral Arad.

46. Actele despre alegerea unui deputat sinodal din cler în cercul Oradea-mare.

Se predau comisiunii verificătoare împreună cu credenționalele.

Nr. 6. Devenind vacante mai multe locuri în comisiuni, la învitarea P. S. Sale Domnului Episcop diecezan ca președinte.

a), comisiunea organizatoare se întregește prin deputați Ioan Oprea și Ioan Papp.

b), comisiunea verificătoare prin deputatul Nicolae Furu.

c), iar cea petiționară prin Traian Vațian.

Nr 7. Fiind exhauriate agendele ordinei de zi, ședința proximă se defige pe Luni, 10/23 Aprilie 1917 orele 10 a. m., — când va urmă referada comisiunii verificătoare și organizatoare — ședința se ridică la orele 1 p. m.

Acest protocol s'a cetit și verificat în ședința a II-a ținută la 10/23 aprilie 1917.

Ioan I. Papp m. p.,

Episcop-președinte.

Iosif Moldovan m. p.,

notar.

O înmormântare.

Duminecă a fost înmormântarea soției administratorului protopresbiteral din Timișoara, părintele Ioan Oprea. Reposata a fost nepoata părintelui episcop Dr. Miron E. Cristea. Eră abia în vârstă de 28 ani și abia a trăit în căsătorie 8 ani. A avut 2 copii dintre cari unul a răposat în anul trecut, iar unul a rămas orfan. La înmormântare a participat și P. S. S. d. episcop Dr. Miron E. Cristea, iar P. S. S. d. episcop al Aradului s'a reprezentat prin P. C. S. părintele protosincol Roman R. Ciorogariu și diaconul Ioan Cioară Prohodul l-a oficiat părintele Roman R. Ciorogariu asistat de 26 preoți și diaconul I. Cioară în fața unui public imens din Timișoara și comunele aparținătoare tractului protopresbiteral Timișoara. Părintele Roman R. Ciorogariu a rostit următorul discurs funebral:

„In floarea vieții, în zenitul fericirii familiare, la adăpostul unui bun soț, mamă fericită, nobilul vlăstar al distinsei familii, care numără un cap încoronat bisericesc, încunjurată de stima și iubirea obștească, — sucombă o vrednică purtătoare a virtuților femeii române, cași cum totul s'ar prabuși în golul morții. Aceasta este dară vieța? Nu. Aceasta este tragicul omnesc. Vieța a fost dată așa cum ne spune dumnezeiasca învățătură: spre fericire. Tragicul omului este, că a pierdut aceasta fericire. Vieța omului a devenit o luptă pentru redobândirea fericirii prin înălțare la Dumnezeu.

Sunt credințe cari iubilează în fața morții, căci vieța, după aceste credințe, nu are nici un rost; și sunt credințe cari desnădăjduiesc în fața morții, căci după aceste credințe, vieța este totul și moartea este o prăbușire desăvârșită în pulbera pământului. Nici una nici alta dintre aceste credințe nu acopere adevărul. Credința noastră creștinească ne învață, că vieța aceasta pământească are rost: A se apropia de preceptele dumnezeiești prin sfințenia vieții și luminarea minții. Acea ce a produs cultura omenească măreț, știința, arta, eroismul, sfințenia vieții, nu sunt simple zugrăviri pe pânza trecutului, o ornamentică a vieții, ci o reală renaștere a omului și înălțare la perfecțiunea dumnezeiască. Religionea dă inspirația pentru aceste perfecțiuni. E vrednic a trăi pentru aceasta perfecțiune. În lumea aceasta a credinței creștine, prin urmare se redă pământului aceea ce este pământesc, iar ce este sufletească se înalță, se înalță la cele cerești de unde este plăsmuit. În noi plânge ce este omnesc la mormântul celor iubiți, iar ce este sufletească se înalță în rugăciuni pentru vecinica fericire a

sufletelor îndepărtate dela noi. Numai cel ce are credință are și mângâiere în fața morții.

Vieța acestei gigase ființe a avut rost. A dat părinților ce dau fii buni, a dat soțului fericirea ce o dă o soție bună și l-a făcut capabil de vieța ce l-a înălțat în sferile cele mai distinse ale clerului nostru, a dat fiului ei frumsețele trupesti și sufletești, a dat rudeniilor și înaltului ei unchiu mândria cinstei familiare, a încălzit inimile pentru tot ce este bun și frumos, a reprezentat cu vrednicie tipul adevărat al femeii despre care Sfânta Scriptură zice, că este coroana casei, iar tradițiile neamului românesc îi consacreză un cult național. Impodobită cu aceste flori de virtuți trecem reposata dela noi la cele eterne. Mulțumim lui Dumnezeu, Carele a dat nouă această podabă a vieții și ne închinăm înaintea voinței Lui când o ia dela noi. Nu înțelegem această taină a vieții, dar credem în atotbunătatea Lui Dumnezeu, că nu va lipsi de mângâiere pe cei rămași, iar pe cea dusă de fericirea vecinică.

În fața tragicului la despărțire, nu mă încumet a cuprinde în cuvinte glasul de despărțire a celei ce zace rece în sicriu. Acolo unde într-o familie stăpânește atâta iubire, vor simți toți și soț și fiu și părinți și surori și frați și unchi, că ce le spune, ce le cere de despărțire și cu câtă grațitudine se desparte de toți. Mie-mi sunt date numai rugăciunile în acest act sufletească.

Părinte sfinte, primește rugăciunile noastre pentru sufletul atât de mult iubit, fă-i parte de fericirea desăvârșită pe care n'a ajuns-o aici pe pământ. Părinte sfinte trimite-mi duch mângâietor pentru inimile zdrobite de acest tragic al morții: trimite tărie sufletească soțului obidit de atâtea încercări ale sorții, să-și poată purta și aceasta cruce a patimilor sale omenești; inger păzitor trimite fiului orfan, să vegheze la nevinovatul lui căpătâiu și să-l povățuiască în creșterea lui de a deveni bărbat ales după idealul mamei sale; liniștește durerea bunicilor, părinților, fraților, surorilor și aceluia care nici din înălțimea Tronului arhieresc n'a încetat de ai fi mai mult decât un unchiu, al doilea părinte. Preaputernic Părinte Carele ai liniștit valurile mării în calea fiului Tău, liniștește și valurile durerilor acestor fii ai tăi. Preamărește numele Tău întru ascultarea rugăciunilor noastre. Amin.

Reînființarea consistorului gr. or. rom. din Oradea-mare.*)

La anul 1695 murind cel mai din urmă episcop ortodox român în Oradea-Mare, *Efrem Veniamin*, despre care amintește diploma împăratului Leopold, din 4 Martie 1695, eparhia ortodoxă a Orăzii-Mari a rămas văduvită și fără Arhiepiscop.

Pe atunci, fiind mitropolit ortodox al Românilor din Ungaria și Transilvania Teofil, care a păstorit dela 1692 până la 1697, se făcure cele dintâi încercări pentru a trage pe Români la unire cu biserica Romei.

Episcopul latin din Oradea-Mare, Augustin Benkovits, după alungarea Turcilor din Oradea și din tot ținutul, la 1693, prin biruitoarele arme ale Împăratului Leopold, profitând de vacanța urmată în scaunul episcopiei ortodoxe prin moartea episcopului Efrem Veniamin, pe *Românii rămași după pornirea Turcilor i-a primit sub grija sa chemând pe episcopul unit (rutean) dela Muncaciu să le sfințească preoți*, după cum arată Iosif Pap Selăgean, fostul episcop gr. catolic al Orăzii-Mari, în cârticica sa: „Scurtă istorie a Credinței Românilor“.

În urma *îngrijirii*, (înțelege: a siluirii) episcopilor latini din Oradea-Mare Nicolau Csáky și Paul Forgach, de a catolicisa pe Români, Papa Benedict al XIV-lea a numit la anul 1748 episcop gr. catolic în Oradea-Mare cu titlul de vicar al episcopului latin, pe Meletie Covaciu, paroh în Diosig, comitatul Bihariei, care trecând la unire, a fost sfințit ca episcop de către Michail Olsávsky, episcop gr. cat. rutean al Muncaciului la 1750.

Astfel s'a ridicat episcopia gr. cat. (unită) în Oradea-Mare pe ruinele episcopiei ortodoxe române, cari și astăzi se văd lângă biserica gr. ort. din suburbiul Várad-Velența.

Protopopii, preoții și poporul ortodox român, din părțile Bihariei, în astfel de împrejurări, au alergat pentru mângâiere în cele sufletești la episcopii ortodocși ai Aradului, la cari apoi a trecut și titlul episcopiei de Oradea-Mare, numindu-se ei și până astăzi episcopi ai: «Aradului și Orăzii-Mari», începând dela Isaia Diacoviciu și Ioanichie Martinoviciu la 1713, Sofronie Ravaniceanu la 1722, Vichentie Ioanoviciu la 1728, Isaia Antonoviciu la 1731, apoi Sinesie Jivanoviciu la 1751, până la episcopul Paul Avacumoviciu.

În fine după multele stăruințe ale clerului și poporului, în timpul archiepiscopiei episcopului

Aradului Paul Avacumoviciu, s'a restaurat Consistorul gr. ort. român la anul 1792 în Várad-Velența, pentru districtul Orăzii-Mari.

În cele următoare publicăm scrisoarea circulară a episcopului către clerul și poporul ortodox din districtul Orăzii-Mari relativ la reînființarea și organizarea Consistorului, transcrisă de pe originalul cirilic, cu toate particularitățile sale limbice și gramaticale:

Cinstite Clirosule, și Slăvit Norod de leagea grecească ne unită Districtului Orăzii-mari!

De vreme ce a Sa Sfințită Chesaro-Crăiască Mărire dorirele acele, care cinstitul Cliros și Slăvit Norodul leagii Grecești neunite în Districtul Orăzii-mari de mulți trecuți ani înainte, în sânul său au păzit a tot îndurat a împlini, deși cerut leagii noastre Consistorium în Várad-Velența a rădica, precum cu puteare porunci curtesti prin fostă înainte Cancelarie Ilirico-cortescă supt dato 28 de zile luni Februaru anului 1792 Nro 736 datei, așa și prin înțelegerea milostivului, a Inaltului țiitoriu de loc Sfat Crăiesc unguesc a dat 25 de zile luni Ianuarie anului curgătoriu Nro 2151 Intimitat cătră mine slobozit a tot milostivește a slobozi bine a voit. Drept aceea pentru rânduitu, rădicatu și deplin îndreptatu acelu Consistorium, și adecă, deschisu sesiilor aceluiași, findcă eu în persoană pentru îndelungă betegoasă starea mea a înfătoșă nu pociu, pe mandatarul meu Precinstitul Sfintei Mănăstiri Hodoș Archimandrit Domnul *Teodosie Ioanovici*, cu cuvincioase îndreptări încuviințat, și luiși însoțit secretarul meu *Pavel Mihoc*, la Várad-Velența cu numele meu trimiși iam rânduitu. Așa dară voi adecă Cinstitul Cliros, și Slăvit Norod căroră, pentru osebită aceasta a Chesaro-Crăiești Măririi Sale căpătată milă din inimă me îmbucur, și aceasta luminată a îndurării Crăești cătră norodul nostru adevărire întru neîndoită și neîntinată credință cătră a Sa Sfințita C. crăească Mărire, cu toată bucuria și dragoste sufletească mai vîrtos să întăriți, și Consistoriumului acestuie în lucrurile cătră sêvirșirea și judecata sa atingătoare aceae iaste în pricini duhovnicești și bisericesti fiți ascultători și cuviincioase cinstire veți arăta. Și fiind-că șezetoriu înainte aceluiași consistorium în persoana unuie Archimandrit sau protosinghel prin a Sa Chesaro-Crăiască Mărire, cu rânduitu plată de peste an a 400 fl. a tot milostivește sau rânduitu, însă iară aceste a războiului împrejurările vremii pricinuitoare de cheltuială nu îngăduesc ca atot preainalt erariumul Crăesc cu plata aceasta să se îngroeze ci mai cu drept și cu cuviință iaste ca noi înșine ajutoriu de bună voe după puterea noastră Chesaro-Crăiești Măririi Sale să dăm. Drept

*) Devenind actuală chestia poziției de drept a Consistorului orădan, reproducem cele publicate în Nrul 12 al „Bis. și Școalei“ din anul 1901.

aceea până ce atot preafinaltă rezoluție aceea pentru plata de peste an a prezeșului, cu norocire sevărșindu-se reshoiului acestuia în sfârșit se va pote aduce, binecucernicului Chir *Teodor Arsici* protopresviter Orăzii-mari, ca celui în-tăiu asesor presidiumul sau șederea înainte a Consistoriumului aceuia pentru acum fi incredințez. Care întru alte când vouă tuturor cinsti-tului Cler, și slăvitului norod blagoslovenia mea episcopoească împărțesc, acoperământului lui Dum-nezeu preporuncinduve toată aplecată voință re-măiu a Cinstiului Cliros și Slavitudinii norod a Districtului Orăzii-mari

In Arad, în 24 de zile August anul 1793.

Voitoriu de bine

P. Avacumovici m. p.
Episcop.

Eată și textul rescriptului Preafinalt, privitor la reînființarea Consistorului orădan, în traducere după textul german:

Maiestatea Sa Cesaro-crăiască apostolică prea grațios a aprobat organizarea în Várad-Velența, respective Oradea-Mare, a unui nou și al doilea Consistor în Dieceza Aradului, însă întocmindu-se acela cu atárnare de Domnul Episcop, prin in-stituirea de președinte, ca locușitor al aceuia, a unui Archimandrit sau protosincol, și adevă cu totul după esemplul tuturor celorlalte Consistorii greco-neunite deja existente.

Deoarece însă îndeplinirea acestei preafinalte hotărâri are să se urmeze în grabă, se avisează Domnul Episcop în privința personalului; care însă după § 1, aliniatul 3 al Sistemului Consistorial, pe lângă Domnul Episcop ca președinte, este a se compune din doi superiori mănăstirești în cazul când s'ar găsi mai mult decât o singură mănăstire de călugări în Diecesă, apoi din doi protopresbiteri și doi preoți precum și un notar, fiscal și talmaciu; de asemenea președintele, după a Majestății Sale preagrațioasă hotărâre, căruia întotdeauna îi revine rangul de Archimandrit și care are să conducă însuși acest Consistor nemijlocit supus Diecesei, numai ca locușitor al Domnului Episcop. care și la acest Consistor de nou înființând are să fie președinte natural și ordinar și anume când ar fi de față în Várad-Velența, ear în absența sa va fi înlocuit prin acesta ca președinte-delegat care, însuși va avea să primească din partea Majestății Sale o leafă anuală de 400 fl; precum și protopopul apoi cei doi preoți din Várad-Velența, cari sunt administratori protopopești, și încă un preot foarte de aproape, nefiind mănăstire în apropiere, care nu pentru toate ședințele însă pentru cazuri de boală sau împiedecare a

acelorlalți sau chiar în cazuri foarte urgente ar trebui să fie la dispoziție, ceea ce și la toate celelalte Consistorii, fără remunerație au să împlinescă locul de asesori cu o considerație bine chibzuită a capacității acelora și în vederea altor bune calități morale, în 14 zile dela primirea acesteia, în considerarea § 2. al Sistemului Consistorial, să se aducă numai decât dovezile necesare în această privință în vederea îndeplinirii alegerii ordinare.

De asemenea Domnul Episcop are a se îngriji de un notar consistorial priceput la acest lucru, apoi de un fiscal; dintre cari întâiul să șlugească pentru o leafă de 200, al doilea cel mult 100 fl., deoarece cel din urmă ca avocat de judecătorie respective fiscal servește în afaceri de partiduri; pentru a îngriji de funcțiunea de talmaci se autorizează ca pentru a se face cea mai bună gospodărie, având în vedere și de altfel foarte neînsemnatul fond național, să se caute cu precauțiune, încât se va putea, îndeplinirea acestei funcțiuni.

Însfârșit deoarece Maiestatea Sa voește ca acest nou Consistor să fie pus pe acelaș picior și condus și tratat ca și Consistoarele deja în ființă, Domnul Episcop toate câte în Consistoriul său regulat din Arad parte prin anterioare până acum legi în ființă prin Rescriptul de conducere și Sistemul Consistorial parte prin dela înființarea acestei cancelarii de curte Cesaro-Regesti ilirice date în interesul multilateral precum și pentru întocmirea Consistoriilor privitoare ordinațiuni preafinalte, și la acest din nou înființând Consistor să le pună în îndeplinire în modul cel mai precis. Să se țină neapărat nu numai prescrisul Protocolum Exhibitorum, carte de rezoluțiuni și Normalii de curte și Generalii, Repertorium și Elenchus, introducându-se Registratura după prescripțiunile cele mai înalte, ci și acest nou Consistor să primească toate dispozițiile și îndatoririle pe cari le are Consistorul Aradan, în conformitate cu preafinaltele legi și conform dispozițiunilor de instituire; pentru care dl episcop dela început să urmeze cele prescise, să pună chiar acuma la Consistorul său din Arad, ca neapărată pentru instituire, copiarea conștiincioasă a tuturor mai sus pomenitelor înalte legi și ordinațiuni, ca noul conducător să nu fie lipsit de trebuincioasele cunoștințe neapărate.

Contele Franz Balassa, m. p.

Nobil de Röstel, m. p.

Per Sacram Caesareo Regiam Aulicam Majestatem. Viena la 28 Februarie 1792.

Anton Beldani, m. p.

Acest rescript a fost adresat episcopului «greco-unit» din Arad, Paul Avacumovici.

Denunciatorul anonim.

(x) Un articol privitor la psihologia denunciatorului anonim mai cu seamă în războiu, a publicat profesorul din Innsbruck, *Dr. Ioan Dück*, în ziarul vienez *N. W. Journal*.

Părerile învățatului profesor ar trebui să fie răspândite în cercuri largi, căci este vorba de o aprofundare a unor triste și dese apariții, de care astăzi cum vedem suferă lumea de pretutindeni.

În prescurtare iată părerile acestea:

Un căpitan din statul maior, — spune *Dr. Dück*, — mărturisează următoarele: „La comanda militară întră zilnic cu grămada denunțările anonime. Pe cât e cu putință, cercetăm afacerea atât cu raport la conținutul ei, cât și cu raport la persoana anonimă. Rezultatul este, că 95 — sau mai exact zis 99 la sută — dintre anonimi denunciatori au comunicat *date neadevurate*“.

Mărturisirea aceasta este de interes deosebit.

S'a comis mult abuz cu vorba „psihoză războiului“. Cei mai mulți medici nu admit — cu drept cuvânt — o psihoză specială a războiului. S'ar putea vorbi totuși într'o privință despre o psihoză a războiului, și adevărat: Sugestiunea masselor are în vreme de războiu un rol cu mult mai însemnat, decât se crede în deobște.

Frica de spioni a dat naștere la o mulțime înfinită de combinațiuni și bănueli neîntemeiate, al căror rezultat s'a manifestat într'un număr cu atât mai mare de anonime denunțări, cu cât motivele plausibile erau mai puține.

Un denunciator acuzat se apără întrebând: „Oare nu putem presupune, că arătările anonime au isvorit din *patriotism*?“

Întrebarea este de remarcă. Ea conține un fel de siguranță, care o au la îndemână denunciatorii, de o parte pentru liniștirea conștiinței proprii, de altă parte pentru a se desvinovăți în cazul când ar fi demascați.

Negreșit, scrisorile anonime se pot face și din sentimentul patriotismului; însă neasemănat mai des se produc cu totul din *alte* motive, pe cari anonimul nu le mărturisește nici sieși, cu atât mai puțin altora.

Motivul, unul din cele mai comune, este *invidia*. Invidie din o mulțime de cauze posibile și imposibile. Cutare femeie pismuește pe vecina sa, fiindcă bărbatul ei e dus la luptă, iar al vecinei are muncă mai ușoară, ori stă acasă: „de bună seamă a uns pe N. N.“, sau: „aici nu-i lucru curat“...

Altădată e vorba pur și simplu de a înlătură pe un *concurrent* oarecare: Concurrent în negustorie, concurrent în oficiu, concurrent — în ale iubirii.

Pe gradul cel mai de jos stau, se înțelege de sine, bănuelile anonime comise din *răsbunare*; și tocmai acestea sunt foarte dese. Cuprinde mult adevăr proverbul: „Mai mult urești pe celce l-ai nedreptățit“. Încerci să înlături pe omul, care poate îți cunoaște puținătatea valorii (ascunsă cu multă îngrijire), pe omul, care odată și-ar putea fi primejdios.

Toți denunciatorii simt instinctiv, că din vina războiului pot înrăuri asupra oamenilor în grad cu mult mai mare, decât în timpuri normale: împrejurarea aceasta încearcă să o exploateze.

Lupta înăsprită pentru existență, setea afurisită după ban, năzuința de a ajunge om influent, pofta de putere ș. a. — (războiul lung înlătură anumite stăvile), — au făcut să iasă și mai învederat la lumină ceea ce se numește „canalia în om“.

Înrudit de-aproape cu anonimul denunciator, dar în efectele sale cu mult mai stricăcios, este individul care îndrăznește să rostească bănueli la adresă *generală*, la o clasă de oameni, sau la un neam întreg.

Bănuelile uneori nu stau din altceva, decât poate din o mișcare din umeri, sau din o glumeață observație: „Înțelegi dumneata, ce voiu să zic!“ Ori: „Dar te rog, să rămână vorba între noi!“ Și, cu toate acestea, nu arareori astfel de bănueli hotărâsc soarta unui om, care n'are cunoștință despre treabă, și n'are nici puțină de-a se apăra.

Rele, peste măsură, sunt „adevărurile pe jumătate, adevărat acele, cari cuprind un firicel de dovadă. De pildă, a întreținut cineva legături cu o persoană, despre care *mai târziu* s'a constatat, că eră suspectă

Să nu gândim, că denunțatorul este un slab psiholog. Nici decum. El știe din experiență, că vorba rea lasă mai totdeauna o *urmă* după sine, și că dacă o repetă, de obicei prinde. Se cere un deosebit grad de tărie, pentru a rămâne neînărut cu desăvârșire în fața unei ponegriri repetite. Se istorisește despre un funcționar, care aspirase să ocupe un loc de conducător în oficiul său, — dar nu i-s'a încredințat. Motivul neîncrederii nu i-se spunea. În sfârșit totuși l-a aflat: Superiorii săi îl considerau adevărat de bețiv; de fapt funcționarul eră — abstinent total.

Observările răutăcioase, ținute în generalități și rostite în doi peri, scutesc pe stimabilul lor autor de neplăcerea de-a fi tras la răspundere. Deprinderea bizară și mult răspândită în societate d'a „înconjură orice scandal“, slujește cu atât mai vărtos la încurajarea unui suflet de felul acesta.

Amintim în sfârșit, că la o anumită vârstă se produc în organismul omenesc procese fiziologice, care îl fac mai iritabil, mai înclinat spre „neurastenie“ și mai puțin rezistent contra intrigilor.

Nu putem stăruți aici asupra moleșirii, „efeminațiunii“, care preocupă multe condee medicale în revistele de specialitate. Dar faptul e constatat prin date statistice, că sexul feminin este mai pornit pentru „minciuni conveționale“, prin urmare și pentru anonimitate, decât bărbații. Aici am găsit poate explicația unor iviri fără rost, întâlnite în „societate bună“ din unele orașe.

La toată întâmplarea ar fi consult, ca lumea, și îndeosebi oamenii conducători și responsabili, să se lămurească asupra adevăratelor îndemnuri ale denunțurilor anonime.

Se zice mereu, că scrisorile fără nume „se aruncă la coș“. Să se arunce nu numai pro forma, ci să se caute cu toate mijloacele, ca vorba rea a denunciatorului anonim nici să nu se prindă câtuș de puțin!

T. R.

Lirica lui Schiller.

(Studiu din istoria literaturii germane).

De: Dr. Emil Precup prof¹⁾

— Urmare. —

Tonul principal al sentimentelor sale din această poezie este tânguitor, fiindcă constată că lumea aceea frumoasă nu mai este și nici nu mai poate fi:

„Schöne Welt, wo bist du? Kehre wieder,
Holdes Blütenalter der Natur!
Ach, nur in dem Feenland der Lieder
Lebt noch deine fabelhafte Spur.
Ausgestorben trauert das Gefilde,
Keine Gottheit zeigt sich meinem Blick,
Ach, von jenem lebenwarmen Bilde
Blieb, der Schatten nur zurück.“¹⁾

Trist la privirea prezentului pustiu și urăcios, constată poetul, că pierderea zeilor Greciei, cari mai pe sistă în arta poeziei universale, este o pierdere ireparabilă.

„Ja, sie kehrten heim und alles Schöne,
Alles Hohe nahmen sie mit fort,
Alle Farben, alle Lebenstöne,
Und uns blieb nur das entseelte Wort.
Aus der Zeitflut weggerissen, schweben
Sie gerettet auf des Pindus Höhn:
Was unsterblich im Gesang soll leben
Muss im Leben untergehn.“²⁾

În contrastul dintre politeism și monoteism poetul nu voiește să ne arate crezul sau profesia sa de credință filosofică. „Icoana lumii trecute — zice Berger — este înaintea poetului mai mult simbolul unei idei, este o justificare a nizuinței sale ideale de-a trece peste concepția sa pur rațională și trează despre Dumnezeu și natură. În Schiller mijeste un ideal al omului, spre care a se nizuol devine tot mai mult chemarea vieții și a artei sale. El nu voiește să zidească temple nouă lui Zeus și celorlalți zei din Olymp și și nici n'are de gând să înlocuiască avântul unei culturi de sute de ani cu fantasmagorii mitologice: înaintea ochilor săi stă icoana ideală a lumii omenești, în care lucrează toate forțele într'un echilibru perfect; în care natura și lumea spirituală, senzualismul și moralitatea, pretențiile inimii și ale rațiunii află o îndreptățire egală“.

Înainte de a eși pentru timp mai îndelungat din templul muzelor, își zugrăvește dispoziția și impresiile avute pe urma studiilor sale științifice, în poezia filosofică „Die Künstler“, în care cuprinde într'o idee unitară tot aceea ce l-a învățat istoria, ce a dobândit prin

¹⁾ Lume frumoasă unde ești? Vino iar
Iubitoare vârstă de înflorire a naturii!
Ach, numai în țara fermecată a cântecelor
Mai trăiește urma ta fabuloasă.
Câmpia jelește veștețită,
În fața mea nu se arată nici o zeităte,
Ah, pe urma tabloului aceluia plin de viață
N'a rămas decât umbra lui.

Da, ei s'au dus acasă și totul ce este frumos
Și măreț, toate colorile și tonurile vieții le-au dus cu ei,
Iar nouă ne-a rămas numai cuvântul fără suflet.
Din cursul timpului smulși,
Plutesc mântuiți pe înălțimile Pindului:
Ceea ce rămâne în cântece nemuritor,
În viață trebuie să moară.

contemplațiuni asupra artei antice și ceea ce a descoperit însuș poetul cu puterea geniului său.

În această poezie poetul a progresat mult. Atât în privința limbii, cât și a ideilor, poezia aceasta poartă alt timbru față de toate cele de până acuma. Două lucruri l-au influențat: lumea liniștită și bogată în frumseți desăvârșite a antichității și cu ea împreună societatea aristocratică, de o cultură superioară din Weimar, unde poetul s'a retras. În locul neliniștii și a conceției sale fantastice despre lume păsește liniștea și claritatea. Până acuma a luptat contra tiranilor și a orice restricțiune; a dorit frumsețea lumii zeilor Greciei și i-a fost greață de prezentul pustiu. Acum înceată cu orice polemică; dela trecutul irealizabil se îndreaptă spre prezentul real, spre munca creatoare, iar aspectul viitorului îi pare mult promițător. Acum are convingerea că omul este născut pentru a fi activ: nu în lumea unui trecut visat să caute omul fericire și perfecționare, ci în toial vieții istorice să pășiască înainte spre o dezvoltare tot mai superioară. Acum se adresează poetul către secolul său: „Wie schön, o Mensch, mit diesem Palmenzweige stehst du an des Jahrhunderts Neige“ „der reiffste Sohn der Zeit, frei durch Vernunft, stark durch Gesetze“³⁾ (Va urmă).

AVIZ.

EXAMENE. Se aduce la cunoștința elevilor privațiști dela institutul pedagog. gr. or. român din Arad, că examenele de curs, de calificare de curs și examenul final de calificare învățătorescă se vor ține începând cu ziua de 12/25 Mai anul curent.

În interesul său propriu, fiecare să se prezinte în ziua numită în cancelaria direcțiunei seminariiale din Arad, aducând cu sine actele necesare pentru admitere la examen, asemenea și taxele de examene, eventual alte taxe restante.

Programa specială a examenelor să va publica în proximal număr.

Arad, 21 Aprilie/4 Maiu 1917.

**DIRECȚIUNEA
inst. ped. gr. or. rom.
din Arad.**

³⁾ Cât de frumos stai tu, omule, cu ramura de palmier în mână la răspântia secolului, tu, cel mai matur fiu al timpului, liber prin rațiune și tare prin legi.

CRONICA.

Mulțămită publică. Preasfinția Sa D. Episcop Dr. E. Miron Cristea din Caransebeș, în loc de cunună peritoare pe sicriul nepoatei sale de pie memorie Mărioara Oprea n. Russu, soția pâr. adm. ppresb. din Timișoara Ioan Oprea, a dăruit bisericii din Timișoara-Fabric pentru îmbrăcarea copiilor săraci suma de 100 (una sută) coroane pentru care dar generos, aducem Preasf. Sale și pe aceasta cale cea mai calduroasă mulțămită. *Comitetul parohial din Timișoara-Fabric.*

Nu vindeți pământul! În Szabadka dorul de cum-părare și prețul pământului cresc zilnic. Acolo s'a vândut jugărul de pământ arător cu trei mii și 20 cor.; un stânjen pătrat costă va se zică 3 coroane și 2 fil. În Pâncota s'a vândut moșia principelui Sulkowsky de 34 mii de jugăre cat. cu 19¹/₂ milioane de coroane. A crescut prețul pământului, să-l prețuim deci și noi!

Ne apropiem de sfârșitul războiului. Se remarcă mult o declarație făcută zilele trecute de ministrul englez Bonar Law în casa comunilor. Anume desbătându-se proiectul de lege de a prolongi mandatul parlamentului cu 8 luni — ceea ce s'a și primit cu unanimitatea voturilor — a declarat Bonar Law, că acelaș parlament, care eră în ființă la începutul războiului, va încheia și pacea. Din declarația aceasta se deduce, că sfârșitul războiului va fi încă înainte de Noemvrie, când expiră din nou mandatul acum prolongit. După ce Bonar Law este unul din cei mai dârzi și războinici ministri ai Angliei se comentează viu această declarație.

Imprumutul al șaselea de război german face 12 miliarde 770 milioane mărci. E un rezultat ce întrece toate așteptările și rezultatele celor cinci imprumuturi de război germane. La cel dintâi imprumut s'au semnat 4460 milioane mărci, la al doilea 9060, la al treilea 12.160, la al patrulea 10.712, al cincelea 10 miliarde 590 milioane și la al șaselea 12.770 milioane mărci.

Correspondența cu prinsonerii din Rusia. Dela postă ni se comunică, că la comisia censurei rusești zac în canități, cari întrec ori ce închipuire, mesageriile trimise de public prinsonerilor aflători în Rusia, așa încât revizuirea acestei corespondențe peste tot nu se poate aștepta vre-odată. Cauza acestei îngrămădiri este mai ales, că publicul corespundează mult și des cu prinsonerii aflători în Rusia. Este în interesul asigurării corespondenței cu prinsonerii și a transiterii scrisorilor la adresați, ca publicul să scrie cât de rar și de puțin, cel mult la două săptămâni odată, prinsonerilor, și numai despre afacerile cele mai necesare. Chiar și pentru prinsonieri este mai bine dacă primesc la două săptămâni de sigur câte un comunicat scurt dela ai lor, decât să nu capete nimic din corespondența cea deasă. Este de recomandat ca corespondența să se facă în limba germană, franceză sau engleză.

Granată înaintea bisericii. Se scrie din Cracovia: În Vinerea mare orientală s'a întâmplat o gravă nenorocire într'un sat cu numele Koniutki, lângă Brezany. Țăranii tocmai mergeau la biserică. Deodată o granată

rusească, rătăcită de pe câmpul de luptă, a izbit în mijlocul lor. Cinci bărbați au căzut morți; două femei greu rănite, și un copil atins ușor au fost transportați la spitalul din Lemberg.

În lipsa de alimente. Agenția Havas anunță din Paris: Ministrul francez pentru aprovizionare a dispus, ca în fiecare săptămână în loc de o zi fără carne să fie două, și adecă Marța și Vinerea, începând cu 25 Aprilie 1917.

Starea semănăturilor în monarhie. După știrile de până acum, se constată, că semănăturile au iernat foarte bine. Nicăiri, nici în Austria, nici în Ungaria, nu s'au ivit pagube vrednice de poment.

Cercetare terminată. Din Petrograd se anunță ziarului Petit Journal: Ministrul de justiție al Rusiei a terminat cercetarea împotriva părechei imperiale rusești. Judecata o va pronunța adunarea constituantă, ce are să se întrunească în scurtă vreme.

Cronica bibliografică.

Transilvania, revista Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român. Nr. 1—12, acum apărut, cuprinde în partea științifică-literară: † Împăratul și Regele Francisc Iosif I. Două aniversări, (în amintirea lui Gh. Șincai, răposat în 1816, și a lui Andrei Murășanu, născut în 1816), de A. B. O sută de ani dela moartea lui Gh. Șincai, de I. L. — În partea oficială: Raportul general, cu anexele sale, întocmit de comitetul central, despre lucrările indeplinite și despre situația Asociațiunii în 1915. — Cronică. — Redacția și administrația: Sibiu (Nagyszeben), Strada Șaguna 6.

CAUT

SFĂT (CRÂSNIC)

pentru biserica din Bichiș (Békés) un bărbat cinstit, religios și să știe cântă bine. Salar: Locuință cu 2 chilii; 150 cor. în bani și alte venituri cam 80 cor. — Poate continua orice meserie eventual plugăria. Reflectanții să se prezinte fără întârziere. Domnii preoți sunt rugați respectuos a comunica aceasta publicațiune cu eventualii reflectanți.

Alexiu Popoviciu,

preot gr.-or. rom. în Bichiș.